

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

**ДО
Г-Н ПЕТЪР ЧОБАНОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯ ПО БЮДЖЕТ И ФИНАНСИ**

**ДО
Г-Н ГЕОРГИ ГЪОКОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯ ПО ТРУДА,
СОЦИАЛНАТА И ДЕМОГРАФСКАТА ПОЛИТИКА**

**ДО
Г-Н АНТОН ТОНЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯ ПО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО**

**ДО
Г-Н МАРТИН ДИМИТРОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯ ПО
ИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА И ИНОВАЦИИ**

**ДО
Г-ЖА ДЕНИЦА СИМЕОНОВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯ ПО
ВЪПРОСИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

**ДО
Г-Н ДЕЛЯН ДОБРЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯ ПО ЕНЕРГЕТИКА**

**ДО
Г-Н ИВАН ЧЕНЧЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯ ПО КУЛТУРАТА И МЕДИИТЕ**

**ДО
Г-Н ХАЛИЛ ЛЕТИФОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯ ПО
ВЪПРОСИТЕ НА ДЕЦАТА, МЛАДЕЖТА И СПОРТА**

**ДО
Г-Н КОСТА СТОЯНОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯ ПО
РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА,
БЛАГОУСТРОЙСТВО И
МЕСТНО САМОУПРАВЛЕНИЕ**

Относно: Становище на омбудсмана по внесения от Министерски съвет Законопроект за продължаване действието на разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г., Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г. и Закона за бюджета на националната здравноосигурителна каса за 2022 г. с № 48-202-01-25 от 01.11.2022 г.

**УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ЧОБАНОВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ГЪОКОВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ТОНЕВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ДИМИТРОВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН СИМЕОНОВА,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ДОБРЕВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ЛЕТИФОВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ЧЕНЧЕВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН СТОЯНОВ,**

Обръщам се към Вас по повод на внесения от Министерски съвет Законопроект за продължаване действието на разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г., Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г. и Закона за бюджета на националната здравноосигурителна каса за 2022 г.

Настоящото становище се базира както на жалби на граждани до институцията, така и на констатирани през текущата година и преди това проблеми на хората. Предлагам на Вашето внимание законодателни промени, които биха могли да бъдат обсъдени в ръководените от Вас парламентарни комисии.

Тъй като най-важният аспект на бюджета е социалният, особено в ситуация на непрекъснато нарастваща инфлация, обръщам внимание най-напред на пенсионерите като една от най-уязвимите групи граждани, както и на другите плащания със социален характер.

В последната година, а и в годините преди това, гражданите срещат сериозни проблеми, свързани с размера на пенсиите, по-конкретно с тяхното преизчисляване и осъвременяване. Тези проблеми, за съжаление, поради предложението за продължаване действието на разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г., Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г. и Закона за бюджета на националната здравноосигурителна каса за 2022 г., не могат да намерят решение в предложения проект.

В тази връзка, на първо място бих искала да обърна внимание на актуалния към момента въпрос, а именно полученото се разминаване в очакванията на гражданите за подобряване на техния живот и реалното преизчисляване на пенсиите им от 01.10.2022 г. Акцентът на оплакванията до омбудсмана е свързан основно с коефициента, с който бяха преизчислени пенсиите и който варираше от 1 до 1.35 през годините, които участваха в преизчислението. Така се стигна до ситуацията, в която от 01.10.2022 г. се преизчислиха всички пенсии от трудова дейност, но не всички се увеличиха и само около 1/3 от пенсионерите в Република България получиха по-висок размер на личните си пенсии.

В подкрепа на искането за достоен живот на една от най-засегнатите групи от българското общество – пенсионерите, считам, че единственият начин това да стане, без да има ощетени от едно бъдещо преизчисляване, е пенсиите за трудова дейност, отпуснати до 31 декември 2020 г. да се преизчислят от 1 януари 2023 г., като индивидуалният коефициент на всяко лице се умножи по средномесечния осигурителен

доход за страната за 2021 г., след което размерът на пенсията се определя при условията и по реда на чл. 70, 75 и 79 от Кодекса за социално осигуряване.

При липсата на действащ бюджет, няма реална възможност необходимите средства, да бъдат адекватно разпределени за подобряване на живота на уязвимите групи от обществото ни, и то в момент на непрекъснато растящата инфлация, която се отразява не само на пенсионерите, но и на всички работещи в частния и държавния сектор.

Предложението за продължаване действието на разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г., Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г. и Закона за бюджета на националната здравноосигурителна каса за 2022 г. с № 48-202-01-25 от 01.11.2022 г. няма да осигури постигането на следните цели:

- след увеличението на линията на бедност в България на 504 лева от 01.01.2023 г., огромна част от пенсионерите ще получават пенсии под тази линия;

- с този бюджет няма да може да се предложи вариант за адекватно на инфлацията осъвременяване на пенсиите по чл. 100 от КСО от 1 юли 2023 г.;

- няма да може да се преизчислят пенсиите, така че да не остане пенсионер с доход под прага на бедност;

- за поредна година без решение ще остане проблемът при прилагането на чл. 102, ал. 2 от Кодекса за социално осигуряване. Това означава, че и през 2023 година, служебно преизчисляване на пенсиите ще се прави от първо число на месец април, а не от началото на годината и така пенсионерите отново няма да получат увеличение в пенсиите си за четири месеца на годината. Увеличението им ще е само за периода от месец май до декември на съответната година.

- няма да може да бъде актуализиран дневният минимален и максимален размер на обезщетението за безработица;

- не може да се осъвремени размерът на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя);

- не могат да бъдат актуализирани средно месечният доход и размерите на месечните и еднократните помощи по Закона за семейни помощи за деца;

- не могат да бъдат осъвременени и други размери на нормативно определени плащания.

Във връзка с продължаване действието на разпоредби на Закона за бюджета на националната здравноосигурителна каса за 2022 г. изразявам силно безпокойство, че това ще се отрази неблагоприятно и ще увеличи случаите на нарушени права както на гражданите като пациенти и здравноосигурени лица, така и на работещите в системата.

В тази връзка, бих искала да обърна внимание, че се запазва практиката за лимитиране на дейността на лечебните заведения, с произтичащите от това нарушено право на своевременен достъп на пациентите до специалисти и медико-диагностични дейности, както и върху невъзможността за повишаване нивото на заплащане от НЗОК и заплащане за нови дейности, лекарствени продукти, медицински изделия и диетични храни за специални медицински цели, за което като омбудсман нееднократно

настоявам.

Предвид всичко това, във време на растящата инфлация, която обрича пенсионерите, но и работещите хора на обедняване, смятам, че е важно да се предприемат действия по приемане на бюджети, с които проблемите с доходите да бъдат гарантирани така, че гражданите да могат да поемат своите нужди и съответно задължения към държавата и обществото.

С цел гарантиране на правото на хората с трайни увреждания на справедлива месечна финансова подкрепа, бих искала да обърна отново внимание върху несправедливото групиране на имащите право на финансова подкрепа по чл. 70 от Закона за хората с увреждания (ЗХУ).

Смятам, че е необходимо да бъдат предприети действия за изменения и допълнения в чл. 70, т. 5 от ЗХУ, като към получаващите социална пенсия за инвалидност се добавят и хората с пенсия за военна инвалидност или наследствена пенсия, също с право на чужда помощ.

Следва да акцентирам, че хората с увреждания с над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за военна инвалидност са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 4 и 5. Те са включени в т. 3 и получават само 25% от линията на бедност (общата група). Става въпрос за около 160 военноинвалиди, които получават близка до размера на социалната пенсия за инвалидност военноинвалидна пенсия и са ощетявани ежемесечно с повече от 130 лв.

Това са граждани, които са изпълнявали военния си дълг към държавата. До 2006 г. военната служба беше задължителна за всички наборници, като единствено по изключение – заради определени здравословни проблеми, младите български мъже бяха освобождавани от казарма.

Държавата е оказвала принуда за изпълняване на военна служба и когато е настъпил инцидент, при който военнослужещият е пострадал, е необходимо държавата да осигури адекватна подкрепа. Защото това са мъже, които са били млади по време на постъпване в казармата – на по 18 до 24-25 години, които в повечето случаи са нямали възможност да работят и да имат какъвто и да било осигурителен стаж.

Макар и държавата да е приела Закона за военноинвалидите и военнопострадалите, по който е предвидена определена подкрепа, тази помощ не е по-голяма от подкрепата, която хората с увреждания със социална пенсия за инвалидност, с финансова подкрепа по чл. 70, т. 5 от ЗХУ, получават към момента. Дори предвидената възможност за получаване на две пенсии също не може да бъде ползвано, тъй като това са хора с тежки увреждания, без възможност в повечето случаи за осъществяване на трудова дейност.

По сходен начин стои въпросът за хората с увреждания, които са със социална пенсия за инвалидност, но поради смърт на родител/родители получават вместо това наследствена пенсия и са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 4 и 5.

КСО предвижда възможност за избор на по-благоприятния вариант на пенсиите, което хората с увреждания са направили и са избрали наследствена пенсия, вместо социална пенсия за инвалидност (въпреки че разликата е незначителна – няколко лева на месец). КСО обаче не дава възможност за отказване от по-благоприятната пенсия и връщане към старата пенсия. Поради тази причина хората с увреждания, които

получават пенсия за военна инвалидност или наследствена пенсия, попадат в общата група на хората с увреждания с над 90 на сто степен на увреждане и получават финансова подкрепа в по-нисък размер (чл. 70, т. 3).

Изявявам увереност, че освен направените конкретни предложения, ще бъдат обсъдени механизми за въвеждане на справедлив размер на месечната финансова подкрепа на хората с увреждания с право на чужда помощ, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст. Към момента тези граждани са поставени в една група с хората с увреждания с определени 90 и над 90 на сто степен на увреждане, но без чужда помощ (чл. 70, т. 3 от ЗХУ).

Добре е да бъдат обмислени възможности за подкрепа и на хората с увреждания с определени от 71 до 90 на сто степен на увреждане, които са получавали едновременно месечни добавки за социална интеграция по отменения Закон за интеграция на хората с увреждания (ЗИХУ) и т.нар. "четвъртинка" социална пенсия за инвалидност. Определената месечна финансова подкрепа в размер от 15 на сто от линията на бедността не довежда до увеличение на отпусканата им до 31 декември 2018 г. подкрепа.

Омбудсманът напомня, че все още не е решен въпросът за актуализацията на данъчните облекчения по чл. 18 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ). Размерът на тези облекчения не е променян от 2008 г., като не е предвиден и механизъм за осъвременяване. Във връзка с необходимостта да бъде решен този проблем изпратих конкретно законодателно предложение по повод разглеждане на Законопроект за изменение на Закона за данъците върху доходите на физическите лица, № 48-202-01-21, внесен от Министерски съвет до парламентарната комисия по бюджет и финанси и очаквам да бъдат предприети конкретни действия в интерес на хората с увреждания.

Друг проблем, който поставям на вниманието Ви, е свързан с размера на издръжката, която държавата изплаща, в случаите, в които осъденият родител не изпълнява задължението си. Все по-често към омбудсмана се обръщат родители, които отглеждат децата си без финансовата подкрепа от другия родител, въпреки, че последният е осъден с влязло в сила съдебно решение да заплаща ежемесечно в полза на детето си определена сума за неговата издръжка.

Съгласно чл. 65 от Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г. максималният размер на присъдената издръжка, която се изплаща от държавата е 90 лв. Гражданите посочват, че определената сума е крайно недостатъчна, за да се осигури посещането на базовите потребности на децата и осигуряването на нормален живот, който трябва да гарантираме на всяко дете.

В тази връзка бих искала да отбележа, че за защита на правата на децата, които не получават издръжка от родителите си, е приета разпоредбата на чл. 152, ал. 1 от Семейния кодекс (СК). Същата указва, че държавата изплаща присъдената издръжка за сметка на неизправния длъжник в размер, определен в съдебното решение, но не повече от максималния размер, определян ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България. Така определеният размер е значително по-нисък от минимално определения размер на издръжката, като съгласно чл. 142, ал. 2 от СК минималната издръжка на едно дете е равна на една четвърт от размера на минималната работна заплата, която към момента е 710 лв. Дори и с последното увеличение на сумата в размер на 90 лв. е крайно недостатъчна и не кореспондира с разпоредбата на СК и с идеята,

която е вложил законодателят за защита на най-добрия интерес на детето. В Конституцията на Република България изрично е прокламирано, че децата са под закрилата на държавата и обществото (чл. 14), което значи, че държавата и обществото дължат защита на правата на децата, особено на тези, които са в уязвима ситуация. Най-добрите интереси на детето съгласно чл. 3, § 1 от Конвенцията за правата на детето са първостепенно съображение във всички действия, отнасящи се до децата, а чл. 27 задължава държавите - страни по същата конвенция, да гарантират правото на всяко дете на жизнен стандарт, съответстващ на нуждите на неговото физическо, умствено, духовно, морално и социално развитие.

Надявам се изложените аргументи и предложения да бъдат обсъдени и да предприемете необходимото при регламентирането на бюджета на държавата да бъдат съобразени социалните потребности на гражданите и защитени в максимална степен правата им в сложната икономическа ситуация в страната.

С уважение,

**ПРОФ. Д-Р ДИАНА КОВАЧЕВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**